

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 4 | סיון תשע"ו - יולי 2016

מאת ד"ר ז'ק בנדלק

פתח דבר

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם – נייר מידע ראשון מסוגו שמפרסם מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי מדי רבעון – מציג את החדשות בתחום מדיניות הביטחון הסוציאלי במדינות שונות לנוכח האתגרים החברתיים שבהן.

גיליון מס' 4 מתמקד בגישת ה-flexicurity (גמישות וביטחון) בעולם העבודה: שילוב בין גמישות למעסיקים וביטחון לעובדים. בשנים האחרונות, רוב מדינות האיחוד האירופי החלו ליישם גישה זו כחלק ממדיניות התעסוקה.

קריאה נעימה,
פרופ' דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון

ביטחון לעובדים וגמישות למעסיקים: גישת ה-Flexicurity מתרחבת במדינות אירופה

לפני כעשור, האיחוד האירופי אימץ את גישת ה-flexicurity – גמישות וביטחון – כחלק מהמלצותיו במסגרת אסטרטגיית התעסוקה (European employment strategy) של מדינות האיחוד. מודל זה מאפשר ליצור איזון בשוק העבודה בין גמישות למעסיקים (flexibility) לבין ביטחון לעובדים (security):

- **גמישות למעסיקים:** היכולת להתאים את השימוש בעובדים לצרכים המשתנים של המשק, כגון היקף המועסקים, השכר או שעות העבודה.
- **ביטחון לעובדים:** הגברת יכולת ההסתגלות של עובדים לשינויים במשק, כגון פיטורין או פגיעה בשכר.

כעת, האיחוד האירופי מעודד את המדינות החברות בו לשלב את מודל הגמישות וביטחון (חלקים ממנו או כולו) במדיניות התעסוקה המקומית, במטרה, כהצהרתו, "ליצור יותר מקומות עבודה ובאיכות טובה יותר". עם השנים כמעט כל מדינה באיחוד החלה לפתח מודל דומה. למודל ארבעה מרכיבים: שוק עבודה גמיש למעסיק ולעובד; הכשרה ולמידה לאורך החיים; מדיניות אקטיבית המעודדת תעסוקה; ומערכת רווחה המבטיחה הכנסה מינימלית למובטל.

דנמרק: הדגם הדני היה הראשון שאומץ באירופה, עוד בשנות ה-1990. משנת 2007 מודל הגמישות וביטחון הפך למדיניות התעסוקה הרשמית בדנמרק: הממשלה מעודדת אנשים לרכוש כישורים ומיומנויות המתאימים לשוק העבודה המשתנה ולעדכן אותם. הסכמי ההעסקה מאפשרים למעסיקים לפטר עובדים או לשנות את היקף המשרה שלהם. במקביל, מערכת הרווחה מבטיחה דמי אבטלה גבוהים המותנים בחיפוש עבודה או בלימודים.

פינלנד: משנת 2005 פותח מודל ייחודי של סיוע לעובדים המפוטרים: פיצויי הפיטורין הוגדלו, והעובדים המפוטרים זכאים להכשרה מקצועית שמתאימה לשוק העבודה ולסיוע בחיפוש עבודה.

צרפת: בסוף 2015, ממשלת צרפת הציגה רפורמה של חוקי העבודה (Macron laws) שנועדה להקל על פיטורי עובדים, להגמיש את שעות העבודה ולשנות את סמכויות בתי הדין לעבודה. כעת, באמצע 2016, הרפורמה בשלבי חקיקה מתקדמים. האיגודים המקצועיים מתנגדים לה בטענה שהיא תסכן את הביטחון בתעסוקה.

רפורמת הפנסיה הממשלתית באנגליה

פשוטה יותר, הוגנת יותר, שוויונית יותר

באפריל 2016 הונהגה באנגליה פנסיה ממשלתית חדשה ברובד אחד בלבד, (new state pension), שהחליפה את השיטה הקודמת של שני רבדים: פנסיה בסיסית ופנסיה משלימה. החוק החדש מכסה את המבוטחים שהגיעו לגיל הפרישה אחרי 5 באפריל 2016 (65 לגבר ו-63 לאישה).

מה היה המצב עד 2016? לפנסיה היו שני רבדים: פנסיה בסיסית (basic state pension) בסך 119.30 ליש"ט לשבוע, ופנסיה משלימה (additional state pension) שנקבעה לפי מבחן הכנסה.

מדוע שונתה מערכת הפנסיה? לדעת ממשלת אנגליה, מערכת הפנסיה הישנה היתה מורכבת, עם מבחני הכנסה מסובכים, ונחשבה למקור לאי-שוויון; הפנסיה של הנשים למשל היתה נמוכה יותר משל הגברים. הממשלה שאפה ליצור מערכת פשוטה יותר, הוגנת יותר ושוויונית יותר.

מהי רמת הפנסיה החדשה? למי שצבר 35 שנות ביטוח לפחות (השיעור המלא) – 155.65 ליש"ט לשבוע. מי שצבר פחות מ-35 שנות ביטוח אך 10 שנים לפחות – גובה הפנסיה יחושב יחסית למספר שנות ביטוח. בשל הדגש על זכויות הפרט, גובה הפנסיה אינו תלוי במין או במצב המשפחתי.

הידעתם?

התוכנית "חיסכון לכל ילד" יוצאת לדרך בישראל, תוכניות דומות מונהגות בכמה מדינות בעולם.

מינואר 2017 תונהג בישראל תוכנית **חיסכון לכל ילד**, שנועדה להבטיח סכום מינימלי שיעמוד לרשותו של כל ילד בהגיעו לבגרות. הממשלה תפריש מדי חודש סכום של 50 שקל לילד במשך 18 שנים, כחלק מהגדלת קצבאות הילדים. תוכניות דומות מופעלות בכמה מדינות מפותחות בעולם, במתכונות שונות ולפעמים באופן ניסיוני.

סינגפור: נפתח חשבון חיסכון לכל ילד. על כל סכום שהורים מפקידים, המדינה מפקידה סכום שווה, עד למקסימום של 3,000 דולר.

אנגליה: המדינה מפקידה בחשבון החיסכון פעמיים מענק בסך 250 ליש"ט – בלידה ובגיל 7. משפחות בעלות הכנסה נמוכה מקבלות מענקים כפולים. ההורים רשאים להוסיף כספים לחשבון.

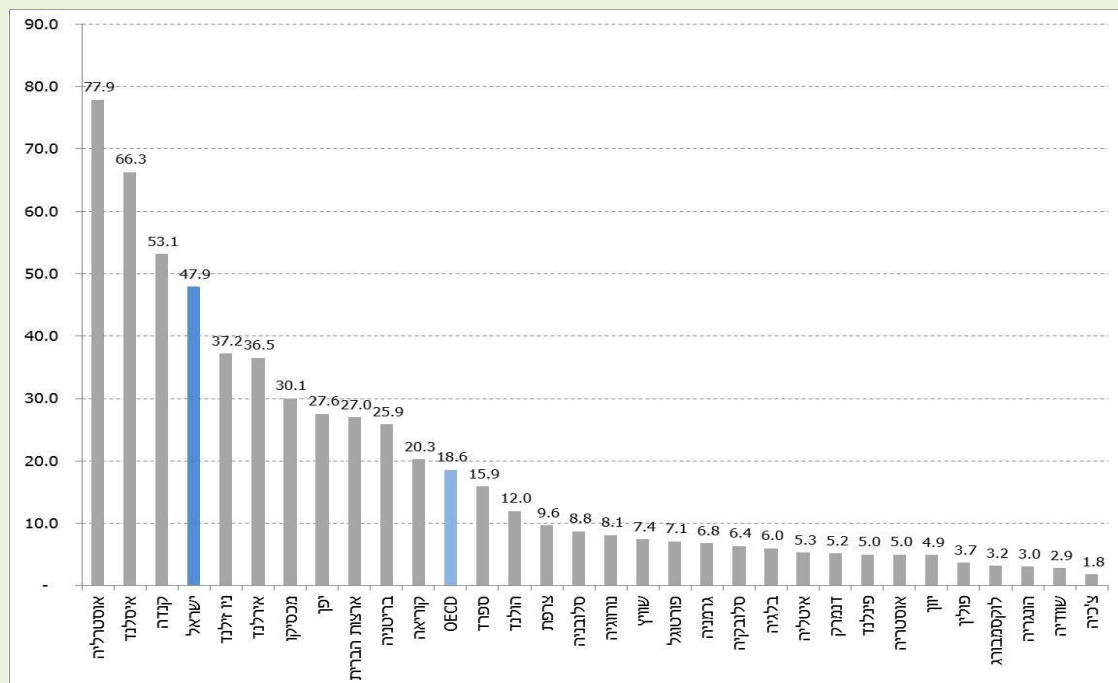
ארה"ב: המדינה מפקידה בחשבון חיסכון מענק בסך 500 דולר בלידה.

דרום קוריאה: המדינה מפקידה בחשבון חיסכון 30 דולר מדי חודש עד גיל 18. ההורים רשאים להפקיד סכום דומה.

המספרים מספרים: ישראל בעולם (מתוך פרסומי ה-OECD)

גמלאות מותנות במבחן הכנסה: המטרה העיקרית של מערכות הביטחון הסוציאלי בעולם היא להבטיח הכנסה מינימלית והולמת למבוטחים שכתוצאה מסיכונים החיים אינם מצליחים להתפרנס. בשנים האחרונות, הממשלות במערב נוטות להעדיף תשלומי גמלאות סלקטיביות עם מבחן הכנסה (שנועדות למשפחות עם הכנסה נמוכה במיוחד) על פני גמלאות אוניברסליות (שמשקפות יותר את הסולידריות של הביטחון הסוציאלי). נתונים חדשים מאפשרים להשוות את משקל הגמלאות המותנות במבחן הכנסה בכלל הגמלאות במדינות ה-OECD.

תרשים: גמלאות עם מבחן הכנסה כאחוז מסך הגמלאות בכסף, ישראל וה-OECD, 2012

על-פי הנתונים השימוש במבחן הכנסה נמוך במדינות מערב אירופה וגבוה במדינות לא אירופיות ואנגלוסקסיות. באוסטרליה לדוגמה, הגמלאות הסלקטיביות מהוות כמעט 80% מסך הגמלאות בכסף, באירלנד – 66%, ובקנדה – 53%. ישראל מדורגת במקום הרביעי – הגמלאות עם מבחן הכנסה מהוות 48% בכלל הגמלאות. לעומת זאת, רוב מדינות אירופה מתאפיינות במשקל נמוך במיוחד של גמלאות עם מבחן הכנסה בסך הגמלאות – פחות מ-10%.

מקורות

• פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי
<http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>

- OECD Data
- MISSOC: *The EU's Mutual Information System on Social Protection*
- Social Security Administration (SSA) and International Social Security Association (ISSA): *Social Security Programs Throughout the World*
- ISSA : *Social Security Country Profiles*
- ILO : *Social security inquiry database*
- European Commission : *European Social Policy Network*